

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Ad uictoriam Daud.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

Ad uictoriam Dauid.

DIXIT insipiens in corde suo, non est deus: Corrupti sunt &
abominabiles facti sunt in studijs suis, non est qui faciat bo-
num, non est usq; ad unum.

Hi duo uersus sunt unus hebræis, & particula, nō est usq; ad unum, super-
fluit hoc loco, quæ tertio uersu semel ponit. Hebræus sic: Dixit stultus in cor-
de suo, non est deus: corrupta & abominabilia fecerunt studia, non est faciens
bonum. Vbi stultus singulari numero per Synecochon ponitur pro toto po-
pulo, quia sequitur, fecerunt pluraliter. Est autem hic psalmus ex Genesi. vi.
sumptus, ubi similibus uerbis dicitur, corruptam esse terram a filijs hominum, quæ
& dñm respexisse super filios hominum, & iniquitatem, seu maliciam, quæ
וַתִּהְיֶה חַמָּא hebraice dicit, id est, iniuriã, uim, oppressionē prauallisse, quod
hic dicit plebem deuorari. Quare eiusdem historię series hūc psalmū pulchre
illuminabit, quia generationē impiorū simili corruptela, siue describit in præ-
senti siue prophetat in futurum, præualere: Semper enim talis generatio durat
licet aliquando atrocius fauiat. Nihil ergo hoc psalmo de perfectione piorum
nec de falsis magistris loquitur, sed scopus eius est, mores & uitã peccatorum,
siue generationis prauæ, describere, & ostendere omnes homines esse peccato
res & malos, qui extra gratiam agunt, ut qui nō nisi in superbia, libidine, ra-
pina, fraude, cæde, & similibus peccatis uiuunt, licet hæc omnia nitatur colora
re aut negligat obseruare. Et in hunc scopum adducit eum Paulus Ro. iij.

Primum malum, fons scilicet omnium malorū, est ignorantia dei, qui enim
in primum præceptum peccat, nullum aliorum non prauaricatur. At cum in
primo præcepto omnia præcepta pēdeant, indeq; regulentur, & agantur, de
de nullum aliud pluribus modis nec pluribus hominibus uioletur, ex eo ipso
facile est intelligere, q̄ pauci sint boni, & inter filios hominū nō esse unum
qui faciat bonum. Nam, ut non omnes, adulterentur, aut libidinentur in ope
re, aut occidant, omnes tamen eadem cōmuni incredulitate in primum præ-
ceptum peccant, & data occasione libidinantur, occidunt, omneq; malum fa-
ciunt, itaq; omnis filius Adam, est נָבָל Nabal iste, id est, stultus & idolatra,
ignarus dei, ut hic dicitur. Non autem hoc intelligendum est, quasi prorsus ni-
hil de deo sciant, cum Ro. i. doceat, Nomē dei esse manifestum omnibus: nisi
enim esset notitia diuinitatis inextinguibiliter omnibus hominibus indita,
nuncq; fuisse idolatria inuenta. Cur enim idola coluerunt, nisi, q̄ diuinitatem
aliquam esse omnes persuasum hubuerunt: Quō eam tribuerent hominibus
dæmonibus, & sic ueritatē dei in mendacia uerterēt, si eam nō esse putassent?
Aut quō eos honorare præsumpissent, q̄bus nihil, id est, diuinitatē nusq; exi-
stētē, tribuissent: Cognouerūt ergo, sed in hoc errauerūt, q̄ ueritatē dei cōmu-
tauerūt i mēdaciū, & ecōtra mēdaciū in ueritatē dei, hoc est, id qd̄ uere de⁹ est
tribuerūt hōi, aut creaturæ, & ediuerso quod nō est de⁹, sed mēdaciū, tribuerūt
deo: quod fecerūt, & ad huc faciūt, qui opus & uerbū dei nō intelligētes, bla-
spemāt & dæmonib⁹ tribuūt, rursum placita sua, siue uerbū, siue opus, etiã ex
dæmone suggestum, deo tribuunt, frequentissimum omnīū malorum.

Nam neq;

Nam nec illi Gen. vj. scribunt deū sic ignorasse, quod nihil de eo sciret cum iustitiæ præco Noe illis deum prædicaret, sed Spūs meus, inq̄, nō p̄nebit in hoībus istis in æternū, quia carnes sunt, seu, ut hebræus, Spūs meum nem carnis respuūt, ideo spūs mei iudiciū nō sustinēt. Quibus uerbis, siue Noe, siue (q̄d magis credo) per alios quoq̄ dictis, idē uoluit q̄d hic spūs scilicet publice arguēs eos esse carnes, & sine spū, id est, abominabiles & corruptos, nō faciētes bonū usq̄ ad unum. Ita hic in spū loquēs, facie cōtempnā & pompa, externis accorda, dicit Nabal istum negare deum, nō in ore & gestu in corde, id est, intimo affectu, cuius cecitatē mox sequit̄ cecitas quoq̄ nō nisi ut nec recte de deo cogitet, nec loquat̄, nec operetur, sicut psal. x. dicunt se habent deum, qui in deum credunt fide nō ficta: Ceteri omnes sunt stulti, & dicit in corde suo, non est deus.

Soli habent deum.

Studia hoīm mala omnia.

Alterū malum (scilicet riuus immo gurgēs malorū, qui ex hoc incredulitate fonte proruit) est oīa eorū studia (id est, quicq̄d, cogitant, sapiunt, dicunt, faciunt, statuunt, aut quouis modo agūt) esse praua & abominabilia. Quali iuxta Paulum Tit. j. dicas, Immundis nihil est mundū, sed inquinata est eorū mens & conscientia. Atq̄ ita uno uerbo breuiter pronūciat uniuersam uitam ineredulorum, ut Ro. xiiij. Omne quod non est ex fide, peccatum est. Dicitio enim *ἡ ἡγχαλίστα* (quæ hic pro studijs est reddita, Sicut & psal. ix. Annunciate inter gentes studia eius) generale nomē est, ut oīa significet, quæ quis gerere possit, consilia, conatus, uerba opera, ut omnia, aut p̄ fidē pbata & grata, aut p̄ ineredulitatē praua & abominata esse intelligamus, quæcūq̄ homo pōt, aut facit. Nam & Ap̄s Tit. j. cum rationē redderet, quare nihil esset mundum immundis & inq̄nata essent eorū mēs & cōscientia, nō aliā dedit, q̄ essent in creduli & per hoc abominati, & ad omne opus reprobi.

Contra opera moraliter bona & neutralia.

Incipit de fide, operibus & certimonijs dissertationem.

Quid ergo hic dicturi sunt, qui opera moraliter bona, & neutralia cōmentisunt: Prose nō aliud nihil, q̄ corrupta studia & abominata & immunda & inquinata & infidelia fingent sibi idem esse quod nō meritoria, nec demeritoria, nec peccata, nec tamen merita, sic enim miseri loquuntur deceptores, timorem dei extinguentes, hominibus palpantes, & gratiam fidei minorantes. Sed resistit eis etiam ipsorummet sensū Ap̄s Ro. xiiij. ubi omne quod nō est ex fide, peccatum uocat. Hic enim ipsi fidē cōscientiā intelligūt, optime loquentes, nec minus salubriter, q̄ Caiphās p̄phetauit, nisi q̄ suū optimū uerbum, si cut & ille, nō intelligunt. Si enim homo aliquid faciēs, aut uiuēs quod nō credit deo placere, id est, cōtra cōscientiam suā est, ædificat ad geennam, iam uere omnia eorum opera & studia quæ contra conscientiam faciunt, id est, quæ nō sunt ex fide, seu quæ nō credunt deo placere, ædificant ad geennā: Q̄d & uerrissimum est, Oportet enim Christianum hominē credere se se ī omnibus placere deo. Quādo autē hic locus nos uocat de fide & operibus loqui, paululū uerbositati dandū est, Sicut fecimus de spe & passionibus psal. v. Facturi idem de charitate & beneficijs ubi locus fuerit.

Primi præcepti opera.

Principio hoc certum, est inter præcepta dei, summū, maximū, & primū esse id quod in decalogo Mōsi primo loco ponitur: Ego dñs deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: Non habebis deos alienos coram me & c. Cuius præcepti opera sunt propria & (ut uocāt) elicitā & immediatā, credere, sperare, diligere, timere,

re timere deum, & ea quæ dei sunt. Quæ opera nostri appellat habitus & actus
 elicitos. Ideo in mortuam literam lapsi deputat eis opera externa, ut labijs ora-
 re genu flexere, & id genus alias ceremonias. Quæ Theologia excæcati, non
 possunt intelligere uerba diuinæ scripturæ, ubi de opere dei, fide, spe, charitate,
 timore docent. Maior enim scripturæ totius pars hoc agit, ut opus dñi, id est, si
 dem commendat, ut Isaiæ. v. Opus dñi non respicitis, & Job. vii. Hoc est opus
 dei, ut credatis in eum, quem ille misit. Et psal. lxxx. Israel si audieris me, non
 eris in te deus recens, nec adorabis deum alienum, q. d. hoc erit opus, cultus dei, Fides est uer-
 si audias, seu credas, id est, fides est uere latría & primi mandati primum opus, re latría.
 Quare qui scripturas uolet intelligere, oportet, ut relicto Philosophico Theo- Discite scho-
 logicorum ritu, uocabulum, opus domini, tanto studio discat introrsum trahere, lastici Theo-
 re ad actus animæ, quos illi elicitos uocant, quanto illi extrorsum traxerunt, & quod igno-
 ra creationis extra a deo perfecta, ralis habet
 nus.

Sicut autem nihil facit, qui primū præceptū omittēs, omnia alia inferiora tam
 diuina quæ humana seruat, ita nihil facit, qui quæcumque bona facit, & mala omit-
 tit si non credit in deum. Cum, sicut primum præceptum est, metrum mensura,
 regula, uirtus omnium aliorū præceptorū, in quo, tanquam in capite, omnia mem-
 bra pendunt, uiuant, uegetentur: Ita fides, opus eiusdem præcepti, sit caput, uita
 & uirtus omnium aliorū operū & uerissime uniuersale illud reale, quod est unum
 in omnibus, ut nullum opus sit bonum, nisi fides ipsum operata fuerit, immo
 nisi fide, ut fermentum nouo, penitus imbutū, ac perfusum fuerit. Fides autem esse, Fides est uir-
 nullo modo potest, nisi sit uiuax quædam & indubitata opinio, qua homo cer- tus operū bo-
 tus est super omnem certitudinem sese placere deo, se habere propitiū & igno- norum.
 scētem deū in omnibus quæ fecerit, aut gesserit, propitiū in bonis, ignoscen-
 tem in malis. Quid enim est fides, quæ uon est talis opinio: talem probat Apo-
 stolus heb. xj. multis exemplis. Et Christus in Euangelio facturus uirtutem fe-
 scribitur Math. xij. in patria sua non potuisse multas uirtutes facere propter
 incredulitatem eorum. Et. xvij. discipulos propter incredulitatem eorum dicit
 non potuisse eijcere dæmonium lunaticum.

Ex his intelligitur unde fluat illud Apostoli Ro. xvij. Omne quod non est
 ex fide peccatum est. Et Tit. j. Inquinata sunt eorum mens & conscientia. Qua
 re quia sunt increduli, cum sola fides purificet cor (Act. xv.) & impleat omnia
 mandata dei, Et Eccle. xxxij. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ, hæc
 est enim cōseruatio mādatorum dei. Nota, in omni opere tuo crede: & Fides
 est mandatorum dei cōseruatio. Nonne noua nostris Theologis sententia?
 Idem Eccle. ix. Vae & comede in lætitia panem tuum, & bibe in bono corde
 uinum tuum, quia placent opera tua deo. Vbi hebraeus dicit, אה בעשירי
 את האלהים כי כבד את ה' כי kebar ratzaha a'loim eth ma'aschecha. בר Bar au-
 tem uarie transferri potest: quoniam sicut filius (siue electus, siue purus) pla-
 cens deo, opera tua, uel sic: Quoniam sicut filij placētis deo, opera tua. Vt sit
 sensus: Esto semper lætus & iucundus, sciens quod quicquid feceris, tale est apud
 deum, qualis est dilecti & electi filij coram patre suo operatio, quo modo Ma-
 lach. iij. dicitur: Et erunt mihi in die, qua ego faciam, in peculium, & parcam
 eis, sicut parci uir filio suo seruienti sibi. Sequitur: Omni tempore sint ue-
 stimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat, fruiere uita cum uxo-
 re quam diligis cunctis diebus uitæ uanitatē tuæ, qui dati sunt tibi sub sole
 omni tempore

omni tempore uanitatis tuæ: Hac enim est pars in uita & labore tuo, quæ
boras sub sole. Vbi uestimenta & oleum, licet multi non indigna triplici
pro operibus & lætitiâ accipiant, tamen ad literam puto dictum, quod dicitur
tix candidis uestibus, sicut in luctu, pullis & atris, seu sacco uti soleant, facta
eius regionis homines: ut latitiâ apparatū tam in uictu, quæ amictu significat.
Sicut & Christus Matth. vj. Tu cum ieiunaueris, unge caput tuum, & lava

*Fides in habi-
tu & stertens.*

Perniciosissime ergo docent, qui illuminatos fidei magistros sese profert
negant necessariâ esse hanc fidem in omni tempore, immo in omne opus, sit
gentes nobis generalē quandam fidem in habitu stertentem, seu mortuam
tius, quæ pro tempore actum credendi eliciat. Quod enim tempus huic actui de-
bunt: an tantum inquisitionis tempus? Verum stultitiâ possedit eos nimis,
qua fidem & opus eius, cum cæterarum uirtutum usu cõtulerunt, ut quia non
omni tempore orare, legere, pauperes uisitare, infirmos iuuare, immo nullum
opus, perpetuo & assiduo facere possunt, arbitrantur & fidem simili uicillim
dine, aliquando operari, aliquando quiescere, nõ intelligentes, quod in omni ope-
rum uarietate manet ipsa eadem fides, in omni opere credēs & confidens deo
sefe placere, seu potius illum ignoscere, & propitiū esse. Error ergo est, fidem
& opus eius, iuxta alias uirtutes & opera collocare; quæ oportet supra omnia
eleuare, & tanquam, incessabilem quandam & generalem influentiam super
omnia opera existimare, qua mouēte & agente, omnia moueantur, agant, ui-
geant, placeant, quæ sunt in homine. Sic Samuel ad Saul, j. Reg. x. nullū præ-
scripsit opus, sed ait: Et insiliet in te spiritus dñi, & prophetabis cum eis, quan-
do ergo euenerint oia hæc signa tibi, fac quæcumque inuenit manus tua, quia

*Fides semper
manet, & in
omni opere.*

*Omnia opera,
æqualia in fi-
de.*

dominus tecum est. Itaque in fide omnia opera sunt æqualia, ut quæ se obtulerint:
ipsa enim sola est opus operum omnium. Vbi autem differentia operum
fuerit, hic, uel fides deest, uel in oculis insipientium apparet differentia operum
aliqua esse. Credenti enim deo, idē est, siue ieiunet, siue oret, siue fratri seruiat,
in omnibus enī deo se seruire nouit & placere æqualiter, siue magna siue par-
ua sint opera, præciosa, siue uilia, breuia, siue longa: Nec eligit proprie aliquod
opus, rursus, nec reprobat ullū, sed, ut Samuel ait, facit, quodcumque inuenit ma-
nus eius. Vbi autē fides nõ est, ibi feruet miserimum negotiū, distinguendorum
eligēdorum, reprobādorum operum, dum stulta & impia opinione credunt,
se hoc opere minus, & illo magis placituros esse: quæ iniquitas plena labore, cu-
ra & sollicitudine, hebraice, Auen & Amal dicit. Vt supra satis dictum est.

*Simoniam spi-
ritualis.*

*Quod deo
placemus, bo-
na operamur*

*Simulatores
fidei.*

Horum impia stultitiâ est, quadam spirituali simonia uelle donum dei eme-
re. Hoc enim agunt, ut per & post opera fidem in deum habeant, suisque studijs
propitiū deum faciant, dum econtra, deum propitiū habere oporteat in fi-
de primum, deinde in eadem fide operari bona, ut sit gratiæ præuenientis, nõ
nostre uirtutis meritis, quod placemus deo. Non enim placere potest ullus deo,
quia operatur bona, sed operat bona, quia placet deo, ut causa operum bono-
rum sit fides placendi deo, non autem opera sint causa fidei placendi deo. Vnde
& impossibile est eos non magis fidere in sua opera, quæ in deum, & si (ut solent
hypocritæ mentiri) iacent se in deo solo fidere, ita semper circa fidem i epro-
bi manēt, simulatēs perpetuo sese cõfidere deo: incredibileque est, quod occultum,
profundum, magnūque malū sit, hoc uitium cordis humani, quod nõ modo bonis
operibus sese uestit & alit usque in insuperabilem ac desperatā perversitatē, sed
& ipsius fidei, cui exdiametro pugnat, titulo & precio sese tum uendit, tum
palpat in

uen dicit, nam pat in se ipso. David in illud orat. psal. l. Cor mundū crea in
 me deus, & spiritum rectum in noua in uisceribus meis. Et. xiiij. Si me non fue
 ritine dominati, nūc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo. Si quis
 uidere possit, quot speciosissimos operarios pdat hęc negtia, intelligeret illud
 Ecclē. viij. Vidi impios sepultos, qui etiam cum ad huc uiuerēt, in loco sancto
 erant, & laudabātur in ciuitate quasi iustorum operum. Deniq; uix est aliud
 naturalius homini uitium & maiore cura eradicādum, q̄ subtilis ista p̄sumptio. ^{Subtilis p̄sumptio.}
 pitio, quæ semp nititur deum p̄uenire, & per opera p̄pitiū facere. Ex quo
 monitro naturali fluxerunt etiam impia illa dogmata in Ecclesia, q̄bus homi
 nes pro placando deo & satisfaciendo, pro peccatis, ad opera & indulgentias
 impellātur, fide dei penitus omiſſa. Quin ego credo id radicatiſſimi mali &
 speciosiſſimi idoli in, spiritu (ut psal. xxxj. uocat) non extingui, immo nec co
 augent potius, q̄ tollant, quantumlibet sint magnæ uirtutes, aut opera. ^{Hoc uerum, Experientia docet.}
 Eadem pernicies est eorum, qui negant omnia opera extra fidem facta, pec
 cata esse, quam supra tetigimus. Quibus si dicas, an opus bonum factum in
 adulterandi, occidendi, furandi studio, aut in rebellionē, seu in obedientia, sit
 peccatum, sine dubio respondent peccatum esse. Cur ergo peccati in primum
 p̄ceptū, & facienti opus bonum in inobedientia dei (id est, incredulitate)
 tantum tribuunt, ut peccatum esse negent? An non est inobedientia dei & in
 credulitas tantum peccatū, quantum est fornicandi studium, seu castitatis negle
 ctus? Verum peccatū incredulitatis arduum & omnium naturalissimum est, ^{facit.}
 immo natura ipsa factum, de qua dicitur: Omnis homo mendax, non potest
 in seipso homo agnoscere, sed peccatū carnis & furti & homicidij, & rebelliois
 humane, quia in crassa parte sua, sensu & corpore geritur, facile intelligitur in
 parte sua subtiliore, scilicet, anima, & intellectu, sed ipsa anima suum incom
 parabiliter maius uitium & trabem in oculo suo non sentit, ideo festucam cor
 poris sui facile uidet. Sicut est in genium hypocritarū, & omnium qui sunt spi
 ritu immundi, donec robustis & spiritualibus periculis mortis & inferni exa
 minentur. Sicut in simili: Calx friget, donec aqua perfundatur. Vnde recta Sa
 piens dicit: Inſitium, seu caput peccati, seu potius princeps & summum omniū
 peccatorum est apostatare a deo. Cuius capitis uelut mēbra sunt, rebelliones,
 libidines, cædes, furta, & quicquid peccatorum nominari potest: Quibus nos
 deus uelut monet, ut cogitemus, si hęc tam magna & scæda sunt, q̄ magnū &
 scædum sit caput & regulus ille multipes & multiceps glirium istorū, incredu
 litas ipsa, immo Basiliscus, ut qd̄ solo cōspectu omnia opera mortificet. Quid
 ergo sunt multa opera bona sine fide, nisi (ut Christus ait) sepulchrum dealba
 tum, intus plenum omni spurcicia & iniquitate. ^{Sepulchrum dealbatum.}

Corruit & illa p̄uersitas de obice ponendo uel tollendo uulgata. Si enim, ^{Contra obicē}
 adulterari, aut furari, aut occidere, est obicem ponere, quantumlibet simul quis ^{scolasticorū,}
 bona operetur, aut sese disponat, quantomagis, non credere, est obicem pone
 re, etiam si omnia interim opera bona faciat, multo enim rigidius p̄ceptū est
 ut credamus in deū, q̄ ne fornicemur, aut ne occidamus. Quare fidei in prima
 tabula p̄ceptæ, omiſſio, longe p̄ponderat istorum peccatorum commissio
 ni in secunda tabula prohibitorum. Itaq; sicut incredulitas fons omnium mal
 lorum, nullum finit opus bonū fieri, aut si sit, polluit, & ad omnia peccata pro
 num facit. Ita e contra, Fides fons omnium bonorum, non finit fieri malū, aut

lisset, statim tollit, & purgat, & ad omnia bona opera pronum facit. Inde cum Adam & Heua incredulitate peccassent, mox libidinem, ceu fructum in membris senserunt, contra Ioh. vij. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua uiuax. Et. ij. Timo. ij. Et discedit ab iniquitate omnia qui inuocat nomen domini. Quare nos fortiter teneamus primum preceptum esse caput & initium omnium preceptorum, & opus eius esse caput & initium omnium operum, totaque uia errare Philosophiam moralem peripateticorum, quae dicit, facienda iusta temperata efficiuntur iusti temperati &c. Non sic imponitur per fidem, quae credit deum esse nobis propitium, quod, ut crederemus, praecepit, dicens: Ego dominus deus tuus. Non habebis alium deum coram me. Sicut autem credimus, sic fiet nobis, neque enim fides haec fallitur, fallitur potius qui hoc timet, aut dubitat credere.

Contra Peripateticorum moralia.

In omnibus operibus placere deo, creandum est.

Opera familiaritatis deo non displicent.

Sancti Bernardi factum otiosum, non otiosum.

De peccatis manifestarijs.

Dices autem, quomodo potest fieri, ut in omnibus operibus credam me placere deo, aut deum mihi esse semper & perpetuo propitium, cum aliquando cum proximo loquar, bibam, comedam, rideam, sed & iocer aliquis, & iucundis sermonibus mutuo nos consolemur: iam quid si peccati manifestario peccato, & ruam etiam grandi aliquo lapsu, ut ira, libidinis, cupiditatis? Atque quis est ille perfectus uir, qui non offenderit in uerbo, ut Iacobus Apo. ait: Sed & turpiter doces, in omni opere bono esse uitium, nunquid uitium deo placere potest? Respondeo, primum de operibus familiaritatis. Hypocritae qui opera dei concluderunt in suas tristes angustias, rigidi & implacabiles censores sunt eorum operum, quae familiaritas honesta facit, ut sunt hilares conuictus, acute aut face te dicta, risus & iocus humaniores. Nam de scurrilibus, cachinno, turpilo quio hic nihil dico, quando haec, nec humanitus instituta uiuendi ratio probat, Verum cum uita ista sine conuictu non transeat, certe credere te oportet, deo etiam placere, si fratrem hilariore uultu alloquaris, blandiusculo ritu inuitaris, nonnunquam & facetulo, aut arguto dictorio delecteris. Nam haec nimirum est Chrestotes illa a Paulo Gal. v. commendata, quam benignitatem, seu suauitatem conuersationis uocant, quam idem. ij. Corint. vj. exhibere nos iubet, dicens: Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia, & infra. In suauitate, in spiritu sancto, ubi in spiritu sancto addit, ne comitas ista, seu hilaritas, sicuti uere solet, degeneret in leuitatem & effusam scurrilitatem, ac licentiam quandam quolibet dicendi & faciendi, donec ex suauitate fructifera spiritus sancti, faciant suauitatem mortiferam spiritus immundi. Sic de sancto Bernardo, legitur: Qui fratrem tristiore solaturus, iocatus est in eum, ponens ei pedem in insidijs, ut caderet, dicensque, Factum otiosum, sed non otiose. Quod si quid etiam peccati (sicut timendum est) per ignorantiam irriserit, uincitur tamen fide dei, qua credimus nos ita placere, ut ignoscat quod peccatum est, qui talem nobis se praebet qualem credimus.

De peccatis uero manifestarijs illud Prouer. xxiiij. dico: Septies cadet iustus, & toties resurget, impius uero corruent in malum. Hoc enim distat iustus ab impio, quod impius per opera praesumit deum placare & uincere, unde ubi ceciderit, nunquam resurgit, quia aliam uiam resurgendi non habet, quam opera, quibus deum flectat, sicuti putat, quod quia non potest fieri, pacem cordis non inueniens unquam, necessario desperat. Iustus autem, qui scit deum non modo promississe & praenuisse, sed etiam praecipisse ante omnia opera in se credi & sperari, nec ideo resurgit, quia operibus nititur, nec ideo iacens manet, quia cecidit sed promissis & praecipit

IN PSALMUM XIII

& præcepti dei memor misericordiam propitiam ante oculos habet, quam so-
 lam ante oculos habere iussit, quando dixit: Ego dominus deus tuus. Sic Psal.
 xxv. facit. Quia misericordia tua ante oculos meos est, & complacui in ueritate
 tua. Ideo uerbo & præcepto dei sustentatur, ne corruat cum impijs in malum
 desperationis. Sicut ergo diuerso immo contrario studio nitunt. ita cōtrario si-
 deo uenire & nasci: Ille proponit iustitiam dei superare uiribus suis: Hic miseri-
 cordiam dei proponit, quæ sanet oēs infirmitates eius. Et in hac re exemplum
 patris & filij prædictum adhibere oportet. Filius enim, si quādo peccauerit, pa-
 trem quidem timet, sed fiduciam non ponit paternæ benignitatis, paratus ta-
 men est humili cōfessione peccati portare disciplinam paternam. Sicut ex Ma-
 lachia. iij. retulimus: Parcam eis, sicut parcat uir filio suo seruienti sibi. Et psal.
 lxxvij. Visitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus hominum pec-
 cata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neq; nocebo
 in ueritate mea. Prudens, ac sciens hic prætereo Theologorum recētium quæ
 stiones, An fides pereat per peccatum mortale, & quid sit peccatum mortale,
 quod hæc res nondum maturuit, ignorantibus illis, & quid sit peccatum mortale,
 peccatum, & sibi ipsis arrogantibus, deoq; arbitrium pronuntiandi rapienter
 bus, cum quāto peccato stet, aut non stet fides. Secretum meum mihi, ait Isai-
 as. Et secretum domini timentibus eum, psal. xxiiij.

*Impius & in-
 stus cōtrario
 studio nituntur,
 et cadūt.*

*Ignorātia si-
 dei, & morta-
 lis peccati.*

*Nihil dignum
 agimus, quo
 deo placere
 possimus.*

*Desperandū
 nobis in omni-
 bus.*

*De cerimo-
 nijs.*

*Vna a Chria
 sto ceremoniā
 instituta.*

Tertio, de peccatis in operibus bonis, concedo nullum esse opus bonū, quo
 deo placere queamus, sicut orat Ecclesia, dicens: Domine sc'd'm actum meum
 noli me iudicare, nihil dignum in cōspectu tuo egi. Et iterum: Ut qui tibi pla-
 cere de actibus nostris non ualemus, genitricis filij tui &c. Atq; hæc ipsa est
 gloria & gratia fidei, q̄ sola ipsa est opus placitum, quod nostra omnia placita
 facit, & omnia displicita tollit. Si enim cætera non essent peccata, nec displice-
 rent, fide non esset opus, quæ interpellaret. Quare ex ipsius fidei, tum uir, tum
 necessitate discimus nobis esse desperandum de uniuersis operibus nostris, &
 proposita misericordia dei cum iudicio dei pugnare. Sicut Iacobus. ij. dicit: Si
 per exultat misericordia iudicium, id est, misericordia gloriatur aduersus iudi-
 cium, & plus pōt fides misericordix dei pro iustificatione, q̄ timor iudicij dei
 pro damnatione cōscientiæ nostræ. Proinde semper timēdi causam habemus,
 dum omnia quæ facimus mala sunt, & per se damnabilia: Rursum eodē timo-
 re occasionem quoq; habemus semper credendi & contra timorem iudicij, per
 fidem misericordix pugnandi, triumphandi, & gloriandi, ut stet illud psalmi
 Beneplacitum est domino super timentes eū, & sperantes super misericordiā
 eius. Sic. j. Ioh. ij. Sed, & si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Ihe-
 sum christū iustū, & ipse est propitiatio p̄ peccatis nostris. Eiusdē. iij. Si repre-
 henderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro & nouit omnia.

Ex his omnib⁹ sua sponte notescit, quid de ceremonijs sentiendū, & quate-
 nus eis utendum sit. De quibus cum uarie sit disputatum, etiam antiquis pa-
 tribus, & hodie multis penitus adorentur, rursum alijs omnino contemnuntur,
 pauca dicenda sunt. Primum, Certum est in nouo testamento unas tantum ce-
 rimonias esse diuinitus institutas, scilicet, sacramentum Eucharistiæ, quod ta-
 men & ipsum non alio sine factum est, nisi, ut populus ad uerbum dei & ora-
 tionem conueniret. In quo simul qui per uerbum essent conuersi & instructi,
 baptisarentur, & accepto sancto pane confortarentur, Cæteræ omnes Ecclesia
 sticis decreis institutz & auctæ sunt, donec Ecclesiam hodie aliud nō esse per-

B b ij mitteret.

mitterent, q̄ meras ceremonias, extinctis prorsus omnibus dei mādatis. Quare hic discere debemus, ne ad dextram, nec ad sinistram declinemus, hoc est, ne ceremonias, aut nimio aestimemus, aut nimio contemnamus, sed recta via & medio incidentes, pro tempore cum eas obseruemus, tū deseramus, in qua re non erit, quod nos fidelius, certius, tutiusq; ducat, q̄ ipsa fides & charitas, longe inq̄ certius & fidelius & tutius, q̄ uniuersarū omnium pontificum & doctorum dispensationes, Episcopia & interpretationes.

Cerimonie in hac uita necessarie.

Sit ergo hoc positum: Quod hanc uitā sine ceremonijs agi est impossibile, cū em̄ simus in corpore & medio temporalium rerum, differentias operum, locorum, officiorum, temporum, personarum, aliarumq; rerum non possumus euitare: & (sicut Paulus Ro. xij. & i. Cor. xij. dicit) multa membra, & unum corpus, sed non omnes eundē actum habēt. Nam si tollas ceremonias omnes, ubi stabit ullum imperium, regnum, principatus, magistratus, aut ulla deniq; administratio mundi: Neq; enim domū, aut familiā, nec liberos regere possis, nisi tempora, loca, officia, operaq; distribuas, & stas ceremonijs administras, sed neq; te ipsum, nisi certis horis, certis studijs, certis locis tere exerceas. Neq; enim aliter corpus tuum te uiuere sinit, saltem qd' ad fructum & salutē pertinet. Quid enim facies, aut uiuas, si nihil operis, loci, temporis, officij, personarū tibi proposueris? Deinde quid sunt opera externa ipsa mandatorum dei & totius Euangelij, q̄ quædam ceremoniarū? Quid est orare, ieiunare, uigilare, laborare manu, iuuare proximum, nisi ceremoniarū? Veruntamen ceremoniarū prophanarū, seu ritus politici, & secularium rerum iura, siue consuetudines, aut quocunq; nomine censerī debent, ut sunt multo quidē necessariores & necessariores plures, uariarūq; Ita sacrarū ceremoniarū & ritus Ecclesiasticarū seu iura rerum (ut uocant) spiritualium, sunt multo periculosiores, q̄ in his factis, procliuē sit, si ueliam uanam, aut omissis, stultum timorem (id est pessimam utriusq; conscientia) concipere. Ipsa enim fides, quæ est in deum, magnis fluctibus hic periclitatur, ubi non affuerit seruus domini fidelis & prudens, qui sciat separare præciosum a uili. Si enim ceremonijs cœperit fidere, aut extra ceremonias diffidere, iam fides perijt, quæ ceremonijs uti debuisset, sicut sessor equo. Sed regnat ipse solus, feruiles, scilicet personarū, & (ut Eccle. x. dicit) seruus in equis & principes ambulantes super terram sicut serui. Periculum inq̄ est, ne ceremonijsta cōfidat sese placere deo per ceremonias, falsus earū sacra specie, & quod in his agitur, quæ ad deū pertinet. Quod periculū, in prophanis, aut nullum, aut parū est, & ita crassum, utq; in eo inflatus superbiaerit etiā hominibus stulta cōfidentia, seu, ut dicit, Philautia notetur, cum agantur in his quæ sunt mundi.

Cerimonijs in fide & charitate utēdū.

Quare ceremonijs in fide & charitate utēdum est, ut sint utiles, sine quibus non possunt non esse noxiæ & perditionis occasiones. Si enim omnia alia opera bona sunt perniciososa extra fidem, quanto magis opera ceremoniarum, humanit' statuta. Tunc autem fiunt in fide, & charitate, quando non necessitate sui, nec quia bonæ, nec quia præcepta sunt, fiūt, sed libertate spiritus, hoc est, si quis confidit se etiā in his deo placere, quæ ex seipsis indifferentia sunt, faciens hac fide sua sibi lucrum, ex re, quæ nec lucrum, nec damnum est, & ex non bona bonam. Ad quod faciendum, non mouetur, q̄ multa sibi merita cogitet in his parare, sed una hac sola causā, q̄ ei necessario uiuendum sit in corpore, quod ceremonijs carere non potest, licet ipse eis prorsus non indigeat, abunde sature meritorum ex sola fide sua. Deinde, q̄ necessario ei cōuersandum sit illis qui, uel prophanis ceremonijs opus habent seculi huius perituram substantiam admi-

Cerimonias in fide & charitate fieri.

IN PSALMVM

tiam administrare, uel sacris ceremonijs tanq̄ paruuli & infirmi in Christo, et
 q̄ sub pedagogo legis corporalis, alendi fouendiq̄ sunt donec crescant & ip
 si in cognitione domini nostri Iesu Christi, ut Petrus ait. Vtriq̄ enim debi
 tor est ex charitate, ut sese moribus eorū attemperet, cum quibus uiuit, immo
 non solum attemperet, sed etiam per hæc seruiat eis, ne stulta fiducia sua infir
 mos aut secularem politiam cōtemnat, & sic utrosq̄ scandalizet, quod est con
 tra charitatem. Sic Christus Matt. xvij. Ne scandalizaret publicanos Romanæ
 potestatis, iussit Petro, ut statherem solueret. Et Paulus Tit. j. mandat, ut po
 tēstibus subditi sint, dicto obediant, ad omne opus bonum parati sint, Idem
 Ro. xij. & j. Pe. ij. Subiecti estote omni humanæ creaturæ (id est, institutioni)
 siue regi tanq̄ præcellenti &c. Non q̄ hæc necessaria sint ad iustificationem fi
 delium, quorum iusticia Christus est, sed ut in charitate seruiant omnibus ho
 minibus, & hoc bono ex modo prouocent alliciantq̄ ad Christum infideles
 & malos, hoc est (ut Tit. j. dicit) doctrinam domini nostri Iesu Christi or
 dent in omnibus. Et j. Cor. x. Per omnia omnibus placeant, Sicut Apostolus
 se omnibus per omnia placere dicit, non querens, quod sibi, sed quod multis
 utile sit, ut salui fiant.

*Attemperan
 dum moribus
 uiciorum.*

Et ad nostras ceremonias ueniendo, cum quotidie utraq̄ generatione pueri
 & adulescentes in Ecclesia multiplicentur, quos impossibile est præ seruiore æta
 te eorum pedagogi, & datis ceremonijs eos ad pietatem exerceant, ne otio, aut li
 centia pereant: Vbi necesse est, ut, & ipsi easdem cum illis seruiant ceremonias
 exempli boni causa, & ea quæ sibi superflua quidem, ac necessaria nō sunt pro
 pter illos tamen faciant, quibus necessaria sunt. Sic Apostolus. j. Cor. xij. dicit
 se factum esse ludæum ludæis, & Gentilem Gentibus, ut omnes lucrifaceret,
 & ijs qui sub lege erant, factus est sub lege, cum sub lege nō esset. Sic Deutro.
 xxxij. de Christo quoq̄ dicitur, q̄ sit sicut aquila prouocās ad uolandum pul
 los suos, & super eos uolitans. Si enim parentes, aut maiores in Ecclesia omit
 tant ceremonias in totum, aut eas contemnant, quomodo nō scandalizabitur
 puer, aut adulescēs imperitior, qui hoc lactis exemplo alendus erat usq̄ ad per
 fectum & solidum cibum? Itaq̄ ij qui in Ecclesia maiores sunt & spirituales,
 qui iam ueritatem cognouerunt, esse scilicet in fide sola iusticiam sitam, & ce
 rimonias esse nihil, sicut de circumcisione Paulus ad Galathas dicit, debent
 hoc sentire quod in Christo Iesu, & formam serui accipere, non fastidire infir
 mos, qui ceremonijs ad huc indigent, aut aliquid eas esse credunt, sed cum eis
 alio sine ceremonias seruare etiam strictissime, q̄ ne offendant infirmos, aut
 scandalizēt paruulos, quibus potius debet præire exemplo bono in ipsis adeo
 ceremonijs, donec perducant eos in eandem libertatis cognitionem,
 Necesse q̄ iacet ullus sese scire, omnia esse neutralia & indifferentia & licet
 ta solamq̄ fidem iustificare, cum hoc iam diu Apostolus prouenerit, dicens. j.
 Cor. viij. Omnes scientiam habemus, scientia autem inflat, charitas autem ædi
 ficat. Et. x. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi li
 cēt, sed non omnia ædificant. Et iterum: Vt quid libertas mea iudicatur ab alie
 na conscientia? Cur non omnes sciunt omnia licere, Ideo mea scientia non potest qui
 dem iudicari, & damnari ab alterius ignorante conscientia, debet tamen sese
 B b iij submittere

*Cerimonie
 obseruande
 propter pue
 ros & adole
 scentes,*

*Non fastidien
 di infirmi.*

*Scientia non
 inflat.*

submittere & illius ignorantia ad tempus seruire, nec aduersus eam inflari potior sit charitas seruiens illius ignorantia, seu infirmæ conscientia, quæ scientia inflata dominas eius ignorantia. Sicut Christus pro nobis ad tempus mortuus est, seruiens peccatis & infirmitati nostræ. Sicut Ro. v. dicit. Ad quod nos debet mouere quod scientia ista nostra nos tutos reddit, ut opera ceremoniarum nobis non noceant, qui fide nos iustificari nouimus. Deinde quod nos nostra bona in Christo omnia habemus, nec iam curandum sit, quo modo iustificemur. Ideo quicquid deinceps uiuimus, proximo uiuere debemus, sicut Christus nobis fecit, & cum omnia facere in bonum eorum debeamus, multo magis habetis ceremonias indifferentes. Atque ita nulli quicquid debebimus, nisi, ut inuicem diligamus, & ea charitate fit ut omnia sint bona, quæcumque facimus, & tamen propter opera non queramus iustificari, quod est uere Christianum esse.

Proximis uiuendum.

O bona sunt quæ facimus.

In pontificum nimias leges.

Feræ leges Ecclesiastico sum.

Cerimonias operatur etate paruuli, et adolescentes primo.

Quod autem de paruulis & adolescentibus per ceremoniarum usum & exemplum alendis obseruandum, idem dicendum de peccatoribus conuersis, quibus infirmam facit conscientiam nimis magna illa ceremoniarum Ecclesiasticarum tyrannis, sine fine traditarum & ad ministratarum: Immo hi forte ut sunt magis pueri & pusillanimes, ita magis indigent, ut opinio eorum, quam in ceremonijs istis habent, non scandalizetur, sed paulatim sanetur, potius interim exemplo & opere earundem ceremoniarum cum eis strenue impleto, donec adoleant & ipsi in eandem nostram scientiam. Quæ reuera omni sint maledictione digni pontifices isti romani & Ecclesiastici tyranni, qui tacita fide Christi suis legibus in infinitum multiplicatis, sic illaqueant miserimas conscientias Christianorum fratrum, & his scrupulis, infirmitatibus, scandalis, quæ sanare & tollere debebant, seu per legum suarum abrogationem, seu per fidei eruditionem, non nisi ad stabilendam tyrannidem abutuntur. Atque cum ipsi quotidie nihil eorum seruent in grauissimum scandalum infirmorum, non tamen omitunt, inanibus, immo pestilentibus traditionibus animas pauidas terrere, sibi subijcere, expilare, & Christo penitus subtrahere. Feræ sunt quidem illorum leges, per fidem & charitatem, quantumlibet tyrannicæ & multæ, sicut leges ciuilibus politicæ, ut dictum est, & eorum exemplo infirmis præeundum. Verum tamen detestandi sunt ipsi impudenter conditores legum, qui turbæ tantæ non miserentur, quasi tantum ad condendas leges, terrendasque suis pestiferis statutis animas positi sint. Ita sit, ut maiores, pontifices in Ecclesia aliud officium hodie non agant, quæ, quæ conscientias perplectunt, confundunt, illaqueant, nobis autem imponitur ut perplexas componemus, confusas solidemus, pauidas quietemus: Sic tamen ut tyranni eorum carnifici non resistamus, uolunt enim ius, immo opus conscientiarum perturbandi, profusus illasum haberi. Et impletum est illud Sap. Vnus ædificans, & alter destruens. Quid prodest illis, nisi labor? Vere enim, quicquid uerbi dei inferiores præcones ædificant, hoc superiores uerbi hominum tyranni destruit. En tibi, Petre, primatum tuum, & monarchiam Ecclesiasticam.

Faciamus Epilogum, Cerimonias operantur, primum paruuli in Christo (id est, pueri, adolescentes, iuuenes) hos oportet a maioribus non contemni in his operibus, sed exemplo, licet sibi ipsis non necessario, iuari. Sic enim charitas eorum in spiritu quidem ab his libera est, nec confidit, si ea fecerit, nec diffideret, si omitteret, sed exterius in corpore se ipsam in seruitutem dat proximis, ut eos lucrifaciat, & a peccatis quibus seruent, exemplo bono & regimine

IN PSALMVM XIII

gimine custodiat: & sic implent legem Christi. Ab ijs qui tollerent ceremonias, aliud non faceret, q̄ si gladium potestatis mundanæ tollerent, & mundum adulteris, homicidis, furibus & omnibus scelestis impleverit. Nam hij timore & legem carere includendi sunt, usq̄ ad Christum, ut Paulus Galatas docet. Secundo parvuli in fide, etiam si sint senes, qui timore peccati & conscientie ea, hi instruendi sunt in fide, uuli in fide. & si nondum habentes hanc scientiam libertatis, qui subito dimittere non possunt, doctores, nec agnoscant, non in eis, sed in sola fide iusticiam esse, proinde ualde cauendum, ne ceremonias horum uituperemus anteq̄ erudiantur, sicut quidam solent nimium confidenter. Optime faciunt, q̄ ceremonias & humanas traditiones uituperant, sed pessime faciunt, quod animarum, quæ in eis hærent insistent, non magis rationem habent sanandarum & molliter explicandarum, q̄ cerimoniarum uituperandarum. Similes sunt hi fatui illis, qui si amicum suum, præcipiti zelo in fumes ferant, & toto impetu ac eos detrahant, & amicum suffocant potius, q̄ expediant, ubi potius oportuisset funes molliter & lente, primum dissoluere, & sic amicum liberare. Ita cum leges hominum ui tollere nequeamus, sensim ipse animus erudiendus est, quo modo eis recte utatur. Ita Paulus. j. Timo. j. dicit, Legem esse bonam, si quis legitime utatur, scilicet, si sciat q̄ iusto non est lex posita. Cum enim credentibus etiam pessima quæq̄ cooperentur in bonum, quanto magis traditiones, quantumlibet noxiæ, his qui ignorantes sunt, cooperantur in bonum, si quis eis legitime utatur. Vnus autem non est alius legitimus, nisi fides & charitas, ut dictum est. Non tamen per hoc legislatores sunt excusati; Sicut q̄ ego morte, contumelia, rapina, & omnibus malis legitime utor in bonum meum, non ideo occisor, calumniator, raptor, persecutor meus excusatus erit. Ita p̄tiffices Ecclesiastici, suis legibus pestiferis, rei sunt omnium animarum, etiam earum, quæ legibus eorum legitime usæ, bonum suum operantur sunt.

Nec dubites, formelq̄ tibi conscientiam securam, leges hominum in Ecclesia, non alio loco esse habendas, q̄ inter plagas & phialas iræ dei, sicut gladiū in Ecclesia. Turcarum, sicut pestē corporis, sicut famem tenz. Et quo modo, in his malis te habere doceris, ita te habe in legibus hominum. Quomodo enim te habes in malis istis: Primo, uteris eis tanq̄ remedijs peccatorum tuorum, in patientia ferens hoc flagellum dei: Deinde uteris tanq̄ præseruatorijs medicinis, q̄ his malis pressus multa facis & omittis, quæ liber nec faceres, nec ommitteres. Ita leges hominum multiplicatas in flagellum tuū nō dubites, & ex pastoribus tuis factos esse carnifices tuos certus esto, quorū uiolētia pressus & uexatus, si paries fueris, multa omittes, & facies, nunq̄ alias omissurus & facturus. Quis est enī, qui noceat uobis (ait sanctus Petrus) si boni æmulatores fueritis: boni id est, boni rei, seu bonitatis, seu id quod bonū est (ne Amphibologia quem fallat) Verum hoc faciunt, ij qui scientiā legis habent legitimamq̄ eius usum, boni scilicet æmulatores, Paruuli autē & infirmi hæc nō capiunt, ideo pereunt per hos Animicidas pontifices, & Seminiuerbios. Tertio faciunt opera cerimoniarum Moab & Amon, & cultores uitulorū Bethauen. & qui confidunt in monte Samariz, hoc est, qui de operibus & in operibus suis gloriantur, ex cæcorum duces nec opus habentes eruditione fidei, sicut primi, præ nimia sapiētia & iusticia sua, quibus sicut Heliu (Iob. xxxij.) pleni sunt, ceu uas plenum musto & absq̄ spiraculo. Nimirum distrumpuntur hi præ sapientia & iusticia,

B b iij iusticia,

Secundo parvuli in fide.

Animarū habenda rōne certimonijs.

Recte legibus utendū.

Boni æmulatores q̄ sint.

Tertio cerimonias faciunt, qui in suis gloriantur operibus.

iusticia, quos proprie hic & omnes psalmi arguunt, de quibus saepe diximus. Hi soli sunt arguendi dure secundū Apostolū, nec petunt unquē doceri, sicut fecerunt ceteri, sed ipsis totus mundus minor est, quā, ut sufficit eorum eruditioni. Hic est populus ille Behemoth cuius cor induratur sicut incus, Job. xli. Et palpebrae in altum surrectae, Prouerb. xxx.

Quarto, uiri
spūales ceri-
monijs incū-
bunt,

Vnitatis ser-
uanda.

Cerimonie
quādo, et qui
bus laudāde.

Simili ostē-
dit.

Regule ceri-
moniarum.

Quarto faciunt ista operarij, de quibus diximus, spirituales, uiri in fidei libertate & charitatis seruitute, utentes illis, non nisi ad exercitandum corpus in hac uita sicut quolibet alio artificio prophano, aut ad prouocandos promouendosque paruulos & infirmos, exemplo bono. Cauendumque a scandalis eorum, donec nec formetur Christus in eis. Hoc nimirū est quod Paulus, ubi ubi differentes dei donationes commemorat, tantum curat, ut unitatē persuaदेat, quod sciat ne diuersas ceremonias, sed, & ipsa dona spiritus, si prudētia carnis & Satan inter filios dei fuerit, fortissime contra unitatem pugnare. Ex omnibus his colligimus quod coram hoc genere hominum ceremonias, nec laudare, nec uituperare opus est. At coram tertio uehementer sunt detestanda & uituperanda, quod in eis infelicitissimi homines fidunt, quo fiunt stulti isti, qui dicunt in corde suo, non est deus, abominabiles & corrupti in omnibus studijs suis, ut nec semel boni operentur. Quod ubi feceris, irritabis contra te uniuersum corpus Behemoth cum omnibus squamis suis, tibi que dicēt: Tu es Hareticus, seditiosus, irreuerentialis, scandalosus, quia negasti bona opera, & Canones sacros patrum, & consilia Ecclesiarum, quae non potest errare. Coram secundo genere sunt modestae laudanda & ad tempus, ne scandalizetur infirmitas eorum, quae cum prompta sit meliora facere, nondum tamen potest, nec capit, in gremio materno fouenda est, ei conuiuendum, & quae laudant laudanda, quae faciunt facienda, quae beneuolentia capti, credant, & sequantur meliora. Coram primo genere sunt uehementer laudanda, & exigenda, quod rudes illi, timore solo possunt moueri ad bonum, & terreri a malo, simul tamen ingerenda syncreta fidei & libertatis doctrina, quam spiritus hauriat, olim fructiferam futuram, ubi corpus ceremoniarum attritum & exercitum, didicerit spiritui mollius subijci, & seruire, sedatis affectibus iuueniliter insolentibus & furentibus.

Nec ista sint mirabilia in oculis nostris, easdem ceremonias tam uarie tractari, Nōne & cibus ac potus, aliter crapulosis, aliter infirmis, aliter sanis, ac temperatis, aliter superstitiose ieiuantibus docetur, ac tractatur? Crapulosi uituperandus, infirmis moliter suadendus, superstitiosis uehementer laudandus, sanis ac temperatis in arbitrio relinquendus. Atque, ut perniciosissimus est cecomonus, qui sine delectu ab omnibus domesticis exigat eandem ciborum uoraginem aut parsimoniam: Ita pestilentissimus est Ecclesiarum magistratus, qui easdem farragines legum suarum, ab omnibus aequali obedientia extorqueat. Hic enim plurimos occidat necesse est. Ex his omnibus, prudens Christianus accipiat, qua regula in ceremonijs uiuere debeat, quoque alijs consilio prodesse in eisdem. Primum, ubi non est certus de tertio genere hominum, caueat ne ceremonias uituperet, aut eum, quem uidet in his incedere iudicet. Quis enim scit, an ex necessitate (ut primi) aut ex infirmitate (ut secundi) aut ex libertate (ut quarti) in eis incedat? Iudicasse autem aliquem horum, nonne Christum iudicasse est? Quod si monasteriorum greges his tribus generibus abutiantur, nihil eorum multitudo noceret. At nunc fere abundant, tertio & infelicitissimo genere ceremoniarum, quorum in Ecclesia oportuit, ne unum quidem mona-

IN PSALMUM XIII

dem monasterium, aut collegium esse, cum non nisi onus & scandalum sint populo dei. Sed quis omnes malos de terra auferet? In terra sumus, terræ quoque hominibus conuersari cogemur.

Addemus unum & finem faciamus. Si quis sentiat sese in operibus cerimoniarum fiduciam habere, audax sit, & ea aliquando intermittat, nec in hoc requirat pontificum dispensationem, aut potestatem. In his enim quæ sunt fidei, quilibet Christianus est sibi Papa & Ecclesia, nec potest statui, aut statutum tenere aliquid, quod in fidei periculum cedere quoquomodo possit. Quod si consilium in hac re cum proximo uoluerit communicare, quo audentior sit, uirtute uerbi illius. Si duo super terram consenserint super quacunque re &c. optime facit. Hæc dico, quod sciam quod pertinet ad fiduciam operum nostrorum & periculosa legum humanarum superstitio in fidei sinceritatem. Vide ergo, quod omnia libera, & tamen omnia serua. Oia libera, omnia serua.

ut diligamus inuicem. Sic Christus Ioan. x. dicit: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingressus in Christum & egredietur.

gressus in Christum, est fides, quæ nos colligit in diuitias iusticiæ dei, qua deo iam satis facientes iusti sumus, nullorum operum egentes ad iusticiam parandam. Egessus autem est charitas, quæ nos iusticiæ dei indutos distribuit in obsequia proximi, & exercitium proprii corporis, ad succurrendum alienæ paupertati, ut, & ipsi per nos attracti nobiscum ingrediantur in Christum. Sicut enim Christus exiit a deo, & attraxit nos, nihil querens in omni uita sua, quod suum esset, sed quod nostrum: Ita ubi fide ingressi fuerimus, & nos exire oportet, attracturi & alios, nihil querentes, nisi ut omnibus seruientes, multos saluemus nobiscum.

Ut autem ad psalmum redeamus. Satis constat, incredulis nihil esse mundum, sed quia caro sunt, & spiritus domini non regnat in eis, studia quoque eorum putrida, ac talia prorsus esse, qualis est caro, scæda scilicet corrupta & abominata, id quod ipsa non tantum in morte, sed etiam in uita satis ostendit suis multipharis corruptionibus. Est autem in hebræo utrumque uerbum actiuum, Corruerunt, & Abominauerunt (si sicut liceret dicere) studia sua, seu melius in transitu tertij, Corrupta & abominata studia fecerunt, cum sit idem uerbum Gene. vj. Omnis caro corrumpit uiam suam, id est, fecit, ut esset corrupta. Vbi ne nostri (ut dixi) neutralenses negent, omnem uiam stultorum esse corruptam & abominatam, addit: Non est qui faciat bonum, ut prorsus nihil boni, sed omnia mala esse in hominibus doceat.

Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens deum.

Aemulatione Mosi (Gen. vj.) hic uersus dicitur. Ille enim dicit: Videns autem deus quod multa malitia esset hominum in terra. Et iterum: Cumque uidisset deus terram esse corruptam, Vult enim æmulatione uerbi, etiam æmulationem morum